

ACTIVISMUL JUDICIAR EUROPEAN

Stela BUIUC

Activismul judiciar se referă la dorința instanțelor judecătorești de a elabora politici, atunci când guvernul nu poate sau nu dorește să o facă. Acest activism poate fi perceput ca fiind un transfer al puterii decizionale de la legislativ, guvern sau administrația publică, către instanțele de judecată.

Activismul Curții de Justiție a Uniunii Europene semnifică implicațiile în domeniul politicilor Uniunii Europene, pe care Curtea le realizează în procesul exercitării rolului său de interpretare a dreptului UE. Astfel, în conformitate cu art.19 al Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE), Curtea „asigură respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor” [4]. Există mai multe abordări pe marginea acestui subiect. Unii susțin că instanțele, prin natura funcțiilor lor, nu pot acționa în calitate de legiuitori. Alții văd activismul judiciar ca pe o „judicializare” a politicilor. În cazul de față însă, nu contează foarte mult definiția „activismului judiciar”, ci răspunsul la întrebarea „Cum ar trebui să fie înțeles activismul judiciar al Curții de Justiție a UE?”

Activismului judiciar al Curții de Justiție a UE îi sunt aduse multe critici, Curtea fiind învinuită de distorsionarea echilibrului „drept/lege-politică”. Mai mult decât atât, prin această practică, Curtea ar atenta la autonomia politică a statelor-membre ale UE, iar mecanismul limitat al instituțiilor UE de a exprima un răspuns politic în privința hotărârilor sale fortifică și mai mult rolul Curții în calitate de actor politic [3, 4]. Dacă e să analizăm activismul Curții de Justiție a UE din această perspectivă, apare o altă problemă. Este oare atât de influentă Curtea de Justiție în raport cu statele-membre și instanțele naționale, sau există suficiente mecanisme pentru limitarea puterii Curții și realizarea unui transfer al activismului spre instanțele naționale, conferindu-i un context național? Se presupune că însăși procedura preliminară, reglementată de art.267 al Tratatului de Funcționare a Uniunii Europene (TFUE) [4], în cadrul căreia se realizează majoritatea „exercițiilor de interpretare”, ar fi și limita puterii de influență a Curții de Justiție.

Art.267 TFUE este utilizat ca un instrument pentru dezvoltarea infrastructurii ordinii juridice a UE. Instanțele naționale trebuie să aplice prevederile dreptului UE, de aceea este esențial ca acestea să interpreteze în mod uniform dreptul UE. Prin urmare, cele mai multe cazuri care implică legislația UE sunt decise în sălile de judecată a instanțelor naționale, fără o acțiune preliminară adresată Curții Europene de Justiție. Influența Curții cu privire la aceste cazuri este, de multe ori, supraevaluată. Dreptul UE nu este exact și se bazează pe principii fundamentale flexibile, cum ar fi principiul proporționalității, care acordă instanțelor o marjă largă de discreție. Dacă judecătorii naționali aplică aceste norme flexibile într-un mod prointegraționist, atunci anume această metodă de aplicare determină

măsura în care principiile fundamentale ale dreptului UE au un impact direct asupra sistemului juridic și a legislatorului național. Rolul Curții aici este important, dar limitat. Putem constata următoarele în acest caz: Curtea permite și încurajează deciziile judecătorești naționale prointegraționiste, însă nu are o influență absolută. De aceea, activismul judiciar ar trebui să fie realocat, de la Luxemburg, spre instanțele naționale [2, p.79].

Patru domenii ale dreptului UE, care sunt de o mare importanță socială și juridică, precum și în privința cărora Curtea a fost acuzată de activism, sunt: libera circulație, legislația anti-discriminare, normele referitoare la interpretarea directivelor și normele privind despăgubirile pentru încălcarea legislației UE. În toate aceste domenii, conceptele juridice fundamentale sunt imprecise și susceptibile la diverse interpretări. Ambiguitatea acestor domenii de drept este o trăsătură comună a legislației UE, care rezultă din caracterul flexibil și incomplet al acordului dintre statele-membre ale UE, reprezentat de Tratatul UE. Statele-membre au realizat un acord imprecis, din motive politice și juridice, și se confruntă cu consecințe juridice imprecise. Cu toate acestea, gradul de deschidere a normelor, de asemenea, are tangență și cu contextul în care legislația UE se aplică [2, p.80]. Prin urmare, putem constata că în condițiile în care însăși statele-membre au decis caracterul flexibil al normelor UE, iar interpretarea acestora se realizează în mare parte, la momentul aplicării dreptului UE, de către instanțele naționale, acestea din urmă au suficiente instrumente și posibilități de a se implica și de a realiza „activismul judiciar” în materia dreptului UE, iar Curtea de Justiție nu are acea putere supranaturală și influență absolută, de care este învinuită.

Din câte am văzut mai sus, puterea Curții este limitată de competența instanțelor naționale de a aplica dreptul UE, precum și de caracterul imprecis și flexibil al normelor dreptului UE. Care este, atunci, rolul Curții în cadrul competenței de interpretare a legislației UE? Dacă este să analizăm rolul acesteia din perspectiva științelor politice, atunci „activismul judiciar”, exercitat de Curte este abilitatea de a da o formă dreptului UE și de a intensifica astfel procesul de integrare în domeniul legislativ, iar Curtea este un „actor rațional”, și un „actor politic”.

Cele mai importante dezbateri teoretice privind rolul Curții de Justiție au început în anii 1990, atunci când doctrinele de integrare europeană, neoraționalistă și neofuncționalistă, iar mai apoi, liberal inter guvernamentală și supra-națională, au recunoscut rolul și influența tot mai puternică a Curții de Justiție. Aceste teorii importante au decis să explice rolul Curții prin intermediul teoriilor integraționiste care au fost deja testate pe arena politică. Se părea că o astfel de abordare era una firească, iar Curtea era văzută ca un actor politic supra-național, alături de Comisia sau Parlamentul, care promovează intens o integrare mai profundă. Această percepție a fost pusă la dubii de unii

autori, prin intermediul conceptului de „context al raționalului” [4, p.17]. Așadar, cu ajutorul unui astfel de concept, Curtea nu este privită doar ca un simplu actor politic, iar accentul trece de la politic spre lege. Contextul raționalității nu este altceva decât o formă de argumentare care depinde de circumstanțe, de un anumit context. Deci, ar fi greșit să spunem că Curtea ar fi doar un actor rațional, care își argumentează raționamentele pe baza unor interese politice. Concluziile Curții trebuie să fie argumentate și justificate de prevederile legislației, precum și de contextul în care aceasta se aplică. Într-un înțeles contextual, putem afirma că raționalitatea este un proces dinamic, care depinde de context; nu este un proces mecanic și nu este direct transferabil altor contexte; are un efect de stabilizare și limitare asupra argumentării juridice prin încadrarea acesteia într-un context etc. [4, p.20].

În lumina tuturor limitărilor aduse „activismului judiciar” al Curții de Justiție: normele și principiile flexibile ale dreptului UE, competența de aplicare a dreptului UE de către instanțele naționale ale statelor-membre, precum și încadrarea acestui „activism” într-un context care ar trebui să urmeze logica și limbajul dreptului UE, nu putem percepe Curtea ca pe un actor politic, cu o alură negativă. Curtea, de-a lungul anilor, asigură respectarea dreptului UE în interpretarea și aplicarea Tratatelor, chiar dacă apelează și la „activismul limitat” de care dispune. Importanța atitudinii sale proactive constă în rezultatul atins: facilitarea procesului de integrare legislativă în cadrul Uniunii Europene.

Referințe:

1. DAVIES, G. *Activism relocated. The self-restraint of the European Court of Justice in its national context*. In: *Journal of European Public Policy*, 2012, no.19:1, p.76-91.
2. DAWSON, M. *The Political Face of Judicial Activism: Europe's Law-Politics Imbalance*, 2012, [Accesat 05.10.2012] Disponibil: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1984636;
3. GRIMMEL, A. *Judicial Interpretation or Judicial Activism?: the Legacy of Rationalism in the Studies of the European Court of Justice*, 2010, [Accesat 03.10.2012] Disponibil: http://aei.pitt.edu/14470/1/CES_176.pdf.
4. *Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene* (versiune consolidată 2012), JO C 326 din 26 octombrie 2012.